

آگوستو بوآل

فرانسِس بَیج

برگردان فارسی

علی ظفر قهرمانی نژاد

فرهنگ نشر نو

با همکاری نشر آسیم

تهران - ۱۳۹۸

فهرست

- ۱۷ پیش‌گفتار برگردان فارسی
۲۷ قدردانی

فصل یک: زندگی‌نامه و موقعیت / ۲۹

- ۳۲ موقعیت تئاتر سرکوب‌شدگان
۳۶ آگوستو بوال: سال‌های آغازین
۳۸ در نیویورک
۴۳ در تئاتر آرناى سائوپائولو، ۱۹۵۶-۷۱
۵۳ در تبعید، ۱۹۷۱-۸۶
۶۷ دهه‌ی ۱۹۹۰، پیشرفت در ریو
۷۴ تئاتر سرکوب‌شدگان در سده‌ی ۲۱

فصل دو: کتاب تئاتر سرکوب‌شدگان / ۸۱

- ۸۵ بررسی کوتاه
۸۹ مفاهیم کلیدی
۹۸ مشروح نظریه

پیش‌گفتار برگردان فارسی

تجماع تئاتر سرکوب‌شدگان نتیجه‌ی انتخابی اخلاقی‌ست، یعنی جانب سرکوب‌شدگان را گرفتن.

تلاش برای تبدیل این تئاتر به یک سرگرمی صرف بی‌حاصل، انکار آن است و تبدیل آن به اسلحه‌ای برای سرکوب، خیانت به آن.

آگوستو بوآل^۱

آگوستو بوآل^۲ (۱۹۳۱ - ۲۰۰۹)، کارگردان و آموزشگر برزیلی‌تبار، پیش‌آورنده‌ی تئاتری پویا و پیشرو به نام تئاتر سرکوب‌شدگان^۳ است که در ایران به تئاتر شورایی نامی شده است. تئاتر شورایی که با هدف توانمندسازی شهروندان پدید آمده، بر پایه‌ی هفت روش ابتکاری‌ست که هر یک به شیوه‌ای مشارکت‌جویانه مرز میان اجراگران و تماشاگران را بی‌دارند تا مردم را به تعامل، کنشگری اجتماعی و گفت‌وگوی انتقادی

1. Boal, Augusto, *the Aesthetics of the Oppressed*, Translated by: Adrian Jackman. Routledge, 2006, p. 104.

2. Augusto Boal

3. Theatre of the Oppressed

فصل سه؛ اجرای تئاتر مجادله / ۱۲۵

۱۳۱	موردپژوهی‌ها
۱۳۱	شهروندان کارتن‌خواب؛ نبود... نبود... فروخته شد...
۱۵۶	ماین‌گپ و گروه تئاتر اس.اف.ایکس؛ دیگه هیچ وقت!
۱۷۶	نتیجه

فصل چهار؛ فرآیند کارگاه / ۱۸۱

۱۸۴	اصول پایه
۱۸۶	ساختار کارگاه
۱۸۸	آماده‌سازی و بازی‌ها
۱۹۵	تصویر و عمل
۲۲۴	کلام آخر
۲۲۷	واژه‌نامه‌ی توصیفی
۲۳۳	کتاب‌نامه
۲۳۹	گاه‌شمار زندگی آگوستو بوآل
۲۴۳	نمایه

تمرین دهند. روشن است که فلسفه و روش چنین تئاتر گشوده‌ای ایجاب می‌کند که خود نیز در برابر نقد نرمش‌پذیر باشد.

کتاب پیش رو را می‌توان تنها کتابی شمرد که با نگرشی دقیق و روشمند، نظام تئاتری بوآل را تحلیل و نقد می‌کند. نویسنده‌ی کتاب، خانم فرنسیس بیچ^۱ که پیش‌تر مدرس بررسی‌های تئاتر در دانشگاه لیدز بوده و اینک دانشیار تئاتر و اجرا در دانشگاه شفیلد انگلستان است، خود از جمله شاگردان بوآل و نیز جزو استادان و گسترش‌دهندگان تئاتر شورایی است. او در این کتاب، دیدگاه‌های تاریخی، سیاسی و اجتماعی بوآل درباره‌ی هنر تئاتر و رویکردهای عملی او را در این زمینه شناسانده و به کندوکاو نظری آن می‌پردازد و هر آنچه را در این باره مبهم می‌داند، طرح می‌کند.

در این کتاب، تعبیرهای بوآل از مشارکت، همدلی و کاتارسیس تئاتری، نقدهای او به تاریخ سیاسی تئاتر، اصالت و کارآیی شیوه‌های پیشنهادی او، همانندی و تفاوت رویکردش با پائولو فریره، کاستی‌ها و امکانات تئاتر مجادله - با تکیه بر دو مورد پژوهی - و چالش‌های عملی در کارگاه‌های آموزشی این گونه‌ی تئاتر، سنجیده شده است.

با این حال، جدا از درنگ فنی و نظری بر کار بوآل، آنچه به گمان من در این کتاب کم‌تر بدان پرداخته شده، نقد رهیافت کسانی است که ممکن است تئاتر بوآل را با هدف‌هایی جز اهداف خود او به خدمت گیرند. با توجه به این که تئاتر شورایی می‌خواهد به مردمی کردن تئاتر بپردازد و بوآل آن را تئاتری از، برای، در مورد، از آن و در خدمت مردم - به‌ویژه گوشه‌نشینان و خاموشان - می‌داند، دور از انتظار نیست که این تئاتر، توجه افرادی را هم برانگیزد که هدف‌هایی عوام‌گرا (پوپولیستی) دارند؛ افرادی که پشت نقاب مردم‌داری و نوع‌دوستی در پی خواسته‌های شخصی یا گروهی خود هستند و این نوع تئاتر را ابزاری مناسب برای رسیدن به آن خواسته‌ها می‌یابند.

تئاتر شورایی دانسته در پی تأمین منافع یا حتا گرایش‌های افراد و گروه‌های تکین نیست؛ بلکه می‌کوشد با تکیه بر نقش اجتماعی و اجتماع‌ساز تئاترین تئاتر، پیوسته به حل مسائل فوری مردم - به‌ویژه گروه‌های بی‌بهره، گوشه‌نشین و خاموش - و نیز تقویت حس همبستگی گروهی بپردازد. بی‌تردید، هر گونه اقدامی که از این تئاتر برای تأمین منافع یا حتا علاقه‌های شخصی در جلوه‌های مختلف آن بهره‌برداری کند، نقض غرض بوده و در تقابل آشکار با روح حاکم بر تئاتر شورایی قرار دارد. همچون دیگر گونه‌های تئاتر کاربردی، تئاتر شورایی نیز تئاتری متعهدانه و اخلاق‌مدار است و کنشگران این تئاتر - به تعبیر دوایت کانرکود^۱ - همواره در معرض انواع «دام‌های اخلاقی» اند؛ درآمدزایی صرف، قیم‌مآبی، وابستگی علی و فکری به ساختارهای قدرت و انجام تئاتری به نام سرکوب‌شدگان - و نه از آن ایشان - اصلی‌ترین این دام‌های اخلاقی‌اند. به همین دلیل، پیش مهم در رابطه با کنشگران تئاتر شورایی «چرا» انجام می‌دهند است؛ نه «چه را» انجام می‌دهند. گاه یک پروژه یا اجرا به نام سرکوب‌شدگان است؛ ولی به کام دیگران. آگوستو بوآل در کتاب بازی‌هایی برای بازیگران و بازیگران می‌نویسد:

برخی در تئاتر شورایی، تحریف‌ها و دستکاری‌های ناشایست انجام می‌دهند. منظور از تحریف، همساز کردن سازوکارهای تئاتر شورایی با شرایط خاص یا مسائل محلی نیست، بلکه خیانت کامل به بنیادهای فلسفی این نوع تئاتر است؛ تئاتری که درباره‌ی، برای و - از همه مهم‌تر - از آن سرکوب‌شدگان است. شنیده‌ام برخی گروه‌ها از تئاتر شورایی در تجارت بهره می‌گیرند؛ با این توجیه که به کارگران کمک می‌کنند تا بتوانند بهتر و راحت‌تر کار کنند... و در نتیجه، محصول بیش‌تری تولید کنند. همواره چنین گروه‌هایی از کارفرماها، حمایت مالی می‌گیرند. این تحریف مانند این است که از موسیقی واگنر برای